

Таким чином, ми дійшли висновку, що утворення стад є адаптивною реакцією козуль на погіршення умов свого існування. Із збільшенням глибини снігового покриву та погіршенням стану кормової бази кількість тварин у групах зростає, це особливо помітно у другій половині зими.

Література

1. Кузякин В.А. Охотничья таксация. – М.: Лесн. пром-сть, 1979. – 200 с.
2. Наумов Н.П. Экология животных. – М.: Высшая шк., 1963, – 618 с.
3. Наумов Н.П. Механизмы взаимодействия популяций (на примере некоторых млекопитающих и птиц)// Зоологический журнал, 1975, т. 54, вып. 6. С. 27-41.
4. Соколов В.Е., Данилкин А.А. Сибирская косуля. – М.: Наука, 1981. – 145 с.
5. Тимофеева Е.К. Косуля. Серия: жизнь наших птиц и зверей. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та. 1985, вып. 8. – 224 с.
6. Теплов В.П., Теплова Е.Н. Млекопитающие Печоро-Илычского заповедника. – "Труды Печоро-Илычского гос. зап-ка". – М., 1947, вып. 5. – 84 с.
7. Филонов. Охотоведение: Динамика численности копытных животных и заповедность. – М.: Лесн. пром-сть, 1977. – 231 с.

УДК 631.162:636.2

Аспір. В.І. Душка¹ – ЛНАВМ ім. С.З. Гжицького

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЕДЕННЯ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглядаються результати господарської діяльності сільськогосподарських підприємств у галузі молочного скотарства у Волинській області. Наведено досвід ефективного ведення цієї галузі в країнах Європейського Союзу.

Ключові слова: молоко, молочне скотарство, сільськогосподарські підприємства, ефективність виробництва, зарубіжний досвід.

Doctorate V.I. Dushka – LNAVIM by name S.Z. Gzhytskyj

The Efficiency of Leading the Dairy Stock-breeding in Agricultural Enterprises of Volyn region

This article deals with the results of economical activity of agricultural enterprises in the field of stock-breeding in Volyn region and it is shown the experience of effective leading of this field in the countries of European Union.

Keywords: milk, dairy stock-breeding, agricultural enterprises, the efficiency of production, foreign experience.

Вступ

Агропромисловий комплекс України, перебуваючи на завершальному етапі переходу до ринку, надалі характеризується кризовим явищем, що охопило всі сфери його виробництва. Особливо вони відчутні у молокопродуктовому підкомплексі, і зокрема у молочному скотарстві.

Специфічною особливістю молочного скотарства у сільському господарстві є те, що воно виступає своєрідним біологічним цехом і посідає місце галузі, яка здійснює переробку значної частини продукції тваринництва (кормів) у більш цінніші харчові продукти (молоко, м'ясо), технічну сировину

¹ Наук. керівник: проф. М.В. Брик, д-р екон. наук – ЛНАВМ ім. С.З. Гжицького

(шкіру, м'ясокісткове борошно, органічне добриво та інше). При цьому молочна худоба особливо високо оплачує корм продукцією. На 1 корм. од. Від корови можна отримати продуктів, що містять 455 ккал, тоді як від свиноматки лише 345, а курки-несучки – 197 ккал. [2].

Молокопродуктовий підкомплекс, як і інші продуктові підкомплекси АПК, включає товаровиробників, переробну промисловість та ланки агросервісного обслуговування усіх форм власності, як основні сфери виробництва кінцевої продукції. Виходячи з цього, створення належних умов для функціонування ефективних економічних взаємовідносин між цими сферами стане важливим фактором для подальшого розвитку молокопродуктового підкомплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значної уваги заслуговують роботи з даної теми П.С. Березівського, В.І. Бойка, Т.Г. Дудара, С.Л. Дусановського, В.Н. Зимовця, В.П. Коткова, М.П. Коржинського, М.К. Пархомця та інших вітчизняних і зарубіжних вчених, які тією чи іншою мірою досліджували розвиток молокопродуктового підкомплексу та галузь молочного скотарства зокрема. Проте здійснювані ними загальні дослідження не дають достатнього уявлення і оцінки ситуації та особливостей на регіональному рівні. Тому регіональні особливості розвитку й ефективного ведення молочного скотарства і є предметом даної публікації.

Матеріали і методика досліджень. Основна увага в досліджуваній статті зосереджена на проблемах розвитку та їх аналізі у молочному скотарстві сільськогосподарських підприємств, як основних постачальників молоко-сировини переробній промисловості у Волинській області і в Україні в цілому.

Під час дослідження проведено аналіз економічної ефективності виробництва молока в сільгосппідприємствах за комплексом натуральних і вартісних показників. Крім цього, проведено оцінку ефективності використання земельних угідь і кормів у молочному скотарстві області.

Результати досліджень. За 1990-2003 рр. в Україні відбувся, на жаль, непередбачуваний, стихійний розпад наявних колективних підприємств з нагромадженням за декілька десятиліть досвідом роботи. Широкомасштабне розукрупнення великих колгоспів і радгоспів призвело до збільшення чисельності господарств і розподілу основних виробничих фондів.

Роздрібнення господарств супроводжувалось необґрунтованим поділом тваринницьких приміщень, поголів'я худоби, обладнання та устаткування. Внаслідок цього значна частина молочних ферм, особливо молочних блоків колективних господарств, залишилась без засобів механізації, устаткування і обладнання. Також у критичній ситуації перебуває матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств, те що не було розкрадено, старіє фізично і морально.

Так, за досліджуваний період в Україні відбулось різке скорочення поголів'я худоби, знизилась його продуктивність і обсяги виробництва молока. Поряд зі зменшенням кількості сільськогосподарських підприємств, зменшились і їх площі земельних угідь. Таким чином, валове виробництво молока на 100 га сільськогосподарських угідь у 2003 р. у колективному секторі України зменшилось у 4,4 раза, або на 22,7 %, щільність корів на 100 га сільгоспугідь

у 3,6 раза, або на 27,5 (%), при середньорічному надої на корову і витратах кормів на 1 умовну голову у 2003 році 2043 кг і 26,2 млн. тонн корм. од. Порівняно з 1990 роком продуктивність корів знизилась на 30,5 %, або 898 кг і витрати кормів на умовну голову знизились на 19,4 %, або 66 млн. тонн корм. од. відповідно, при цьому концентратів на 83,4 %, або 23,1 млн. тонн корм. од. Отже, спостерігається неефективне і нераціональне використання сільськогосподарських угідь і кормової бази [4].

Аналогічна тенденція спостерігається і в молочному скотарстві Волинської області (табл. 1).

Табл. 1. Економічна ефективність молочного скотарства у Волинській області (за даними ЦСУ Волинської області [3])

Показники	Роки						2003 р у % до 1990 р
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	
Поголів'я корів, тис. голів	312,7	279,5	205,6	205,6	198,2	185,1	59,2
Площа сільгоспугідь, тис. га	967,5	847,9	535,6	499,6	440,5	332,1	34,3
Валове виробництво молока, тис. тонн	572,6	236,8	101,6	105,6	94,3	74,9	13,1
Вартість валового молока, у порівнянних цінах до 2000 р., млн. грн.	375,5	155,3	300,9	334,8	335,8	330,3	87,9
Надій на 1 корову за рік, кг	2922	1631	1370	1802	1749	1690	57,8
Витрати кормів на 1 ум. голову, ц	34,12	27,03	24,01	26,08	26,52	25,23	73,9
Прямі затрати праці на 1 ц молока, тис. люд.-год.	7,4	14,7	15,6	14,4	14,0	12,0	1,6 раза
Вироблено молока на 100 га с/г угідь:							
– ц	59,2	27,9	19,0	21,1	21,4	22,6	38,2
– тис. грн.	38,8	18,3	56,2	67,0	76,2	99,5	2,6 раза
Щільність корів на 100 га с/г угідь, голів	32,3	33,0	38,4	41,2	45,0	55,7	1,7 раза
Собівартість 1 ц молока, грн.	31,56	16,31	54,13	57,30	56,07	57,77	1,8 раза
Ціна реалізації 1 ц молока, грн.	–	–	55,65	56,35	52,73	58,21	–
Рівень рентабельності (+) чи збитковості (–) виробництва молока, %	–	–	+ 2,8	– 1,7	– 6,0	+ 0,8	–

За 1990-2003 рр. у молочному скотарстві області відбулись значні зміни в напрямку зменшення поголів'я корів, площ сільськогосподарських угідь, виробництва молока і зниження продуктивності стада. Порівнюючи з 1990 роком поголів'я корів зменшилось майже удвічі (на 127,6 тис. голів), площа сільгоспугідь майже втричі (на 635,4 тис. га), валове виробництво молока більш як у 5 разів (на 497,7 тис. тонн) і продуктивність знизилась майже у 2 рази або на 1232 кг на корову за рік.

Поряд з цим, знизились витрати кормів на умовну голову, які у 2003 р. становили 73,9 % до рівня 1990 р. Затрати праці на одиницю продукції зросли на 62,2 %, або 4,6 тис. люд.-год. порівняно з 1990 р. Це ще раз підтверджує незабезпеченість кормами і трудомісткість виробництва в даній галузі. При середньорічній продуктивності корів 3000 кг за науково-обґрунтованою нормою необхідно 37,5 ц корм. од. на корову і 7 тис. люд.-год. на 1 ц молока. Отже, у 2003 році ці показники сільгосппідприємств області менші на 12,27 ц корм. од. і більші на 5 тис. люд.-год. відповідно з нормативною потребою.

Крім цього, більш як у 2 рази зменшилось виробництво молока на 100 га сільськогосподарських угідь, хоч вартісний показник має тенденцію до зростання і у 2003 році зріс на 77, 0 % порівняно з 2000 роком.

Відповідно зі зменшенням поголів'я корів і площ угідь у динаміці років зростає щільність поголів'я корів на 100 га сільгоспугідь, і у 2003 р. становить 72,4 %, або 23,4 голови порівняно до 1990 р.

Що стосується рівня рентабельності (збитковості) виробництва молока, який залежить від собівартості і реалізаційної ціни одиниці продукції, то позитивні результати спостерігаються у 2000 і 2003 роках, хоча і у 2003 р. різниця між ними становить 2,0 %. Збитковість виробництва у 2001-02 рр. є проявом зменшення закупівельної ціни заготівельними і переробними підприємствами.

Аналізуючи молочне скотарство області, важливо зазначити досвід розвинутих країн, зокрема Європейського Союзу. Країни ЄС займають провідне місце в розвитку молочного скотарства. Як повідомляє В.Н. Зимовець, у 1998 р. поголів'я корів у цих країнах становило 21,5 млн. голів, або 10 % від світового, валове виробництво молока – 120,5 млн. тонн, або понад 30 % від світового. В Україні найбільше поголів'я спостерігалось в 1991 р. – 9,3 млн. голів, а валове виробництво молока у 1990 р. – 243,5 млн. тонн.

Молочне скотарство у провідних країнах ЄС, зокрема Німеччині, Франції, Нідерландах, розвивається у напрямку інтенсифікації шляхом підвищення продуктивності корів, поряд зі скороченням поголів'я останніх, яке протягом 1990-98 рр. становило 18 %. Найістотнішим фактором інтенсифікації є голштинізація, яка дає змогу в короткі строки підвищити продуктивність на 15-20 % і досягти середньорічних надоїв на корову за рік 7 тис. кг при вмісті жиру 4,39 % та білка 3,4 %.

Крім селекційно-племінної роботи, важливе значення має і кормова база. Фермери утримують таке поголів'я корів, яке можуть прогодувати за умови забезпечення круглорічного збалансованого раціону кожній тварині. Наприклад, у Великій Британії широко застосовують пасовищне утримання корів (переважно фризької породи, як найбільш придатних до такого утримання) при невеликих витратах концентратів (в розрахунку 10-12 ц на голову). Основою кормової бази є багаторічні трави, під якими зайнято майже 70 % земельних угідь, при цьому тривалість пасовищного періоду доводять до 250 днів. Основними товаровиробниками молока є великі ферми (1/3) з поголів'ям понад 100 корів, на які припадає 70 % усього виробництва цієї продукції. Важливою умовою таких ферм є максимальне їх наближення до ділянки виробництва кормів, що дає змогу забезпечити рівень трудомісткості виробництва 1 ц молока 0,8-1 люд.-год. і ефективно ведення галузі в цілому [1] .

Отже, наведений досвід свідчить про те, що Україна має всі необхідні передумови для збільшення виробництва молока, які наблизили б її до країн ЄС і на основі цього вона може стати основним продуцентом і потенційним експортером молочної продукції в Європу.

Беручи до уваги досвід розвинутих країн і сучасний стан розвитку молочного скотарства області і України загалом, насамперед, варто звернути

увагу уряду на запровадження і розробку механізму цілеспрямованої селекційно-племінної роботи з використанням елементів біотехнології і генної інженерії для збереження існуючого поголів'я і підвищення його продуктивності. Основою для цього буде створення системи сільськогосподарського кредиту, з метою здійснення поточної та інвестиційної діяльності, а також всебічно стимулювати участь кредитних спілок і комерційних банків у кредитуванні села та сільгоспвиробників. Запровадити здійснення заходів із поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва в молочній галузі, з наступною ліквідацією дрібних товаровиробників і приділити більшу увагу кооперуванню та агропромисловій інтеграції.

Подальший розвиток повинні одержати лізингові операції, насамперед техніки і обладнання для тваринницьких ферм. Крім запропонованої державою програми страхування ризиків врожаю сільгоспкультур, важливо ввести в дію механізм страхування основних засобів, в тому числі худоби тощо.

Висновок

Аналіз лише окремих аспектів розвитку молочного скотарства на внутрішньообласному рівні, що є відображенням цього процесу в державі в цілому, наводить на думку про необхідність розробки цілісної державної концепції розвитку сільського господарства і села, розробки регіональних і державних програм реанімації та ефективного ведення галузі.

Література

1. Зимовець В.Н., Ільчук М.М. Економічне регулювання молочного виробництва в країнах Європейського Союзу// Економіка АПК, № 6. – 2001. – С. 124-128.
2. Пархоменко М.К. Економічний механізм розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК Західного регіону України. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – С. 61.
3. Сільське господарство Волині за 2003 рік// Статистичний збірник, Луцьк, 2004. – 176 с.
4. Статистичний щорічник України за 2003 рік. – Київ, 2004. – С. 94-113.

УДК 636.2 Доц. В.Я. Заячук, канд. с.-г. наук; М.В. Косінський – УкрДЛТУ

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА МОРФОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ОТРУЙНИХ РОСЛИН ПОДІЛЛЯ

Вивчено видовий склад отруйних рослин регіону досліджень. Зроблено спробу класифікації отруйних рослин за умовами місцезростання. Визначено морфометричні показники найбільш розповсюджених видів трав'янистих отруйних рослин.

Doc. V. Zajachuk; M. Kosinskuy – USUFWT

Classification and morphological parameters of Podillya poisonous plants

Species structure of poisonous plants of region has been investigated. The attempt of poisonous plants classification on conditions has been done. Morphometrical parameters of the most spread grassy poisonous species have been determined.

Головним завданням лісогосподарської галузі є нарізання природоохоронного та лісосировинного потенціалів. Питання підвищення ефективності відтворення лісів необхідно розглядати в тісному взаємозв'язку з організацією раціонального використання всіх компонентів лісу.